

16.05.2023

**ANKARA
TİCARET BORSASI
Basın Bürosu**

GÜNLÜK BASIN ÖZETLERİ

**16 Mayıs 2023
Salı**

RESMÎ GAZETE’DE BUGÜN

16 Mayıs 2023 Salı

YÜRÜTME VE İDARE BÖLÜMÜ

YÖNETMELİK

— İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik

TEBLİĞLER

— Efix Ödeme Hizmetleri A.Ş.’nin Faaliyet İzni Kapsamının Genişletilmesine İlişkin Karar

— İstanbul Ödeme ve Elektronik Para A.Ş.’nin Faaliyet İzni Kapsamının Genişletilmesine İlişkin Karar

— Paragram Ödeme Kuruluşu A.Ş.’nin Faaliyet İzni Kapsamının Genişletilmesine İlişkin Karar

— Sipay Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri A.Ş.’nin Faaliyet İzni Kapsamının Genişletilmesine İlişkin Karar

YARGI BÖLÜMÜ

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

— Anayasa Mahkemesinin 8/3/2023 Tarihli ve 2019/13338 Başvuru Numaralı Kararı

Tarımda tüm zamanların en yüksek ocak-nisan ihracatı gerçekleşti

Tarım sektörü, ihracatta rekorlar kırmaya devam ediyor. Arza yönelik endişelere rağmen sektör, 11 milyar 175 milyon dolarla tüm zamanların en yüksek ocak-nisan ihracatına imza atarken, toplam ihracattan yüzde 13,8 pay aldı.

Tarım sektörü, ihracatta rekorlar kırmaya devam ediyor. Jeopolitik riskler, arza yönelik endişelere rağmen tarım sektörü, 11 milyar 175 milyon dolarla tüm zamanların en yüksek ocak-nisan ihracatına imza attı.

Yılın ilk 4 ayında 2022'nin aynı dönemine göre yüzde 1,6 artan tarım ihracatı, Türkiye'nin toplam dış satımından yüzde 13,8 pay aldı. Tarım bünyesinde faaliyet gösteren 10 sektörden 3'ü ilk 4 ayda ihracat rekoru kırdı. Hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri, yaş meyve ve sebze, zeytin ve zeytinyağı sektörleri tüm zamanların en yüksek dış satımını yaptı.

Hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri 3 milyar 801 milyon dolar, yaş meyve ve sebze 1 milyar 176 milyon dolar, zeytin ve zeytinyağı 377 milyon 17 bin dolarla tüm zamanların en yüksek ocak-nisan ihracatını gerçekleştirdi. İlk 4 ayda hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri yüzde 7,4, yaş meyve ve sebze yüzde 20,9, zeytin ve zeytinyağı da yüzde 161 ihracat artışı kaydetti.

Irak'a ihracat 600 milyon doların üzerine çıktı

Ülkelere göre bakıldığında, yılın ilk 4 ayında Irak'a hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri 660 milyon 600 bin dolar, Rusya'ya yaş meyve ve sebze sektörü 316 milyon 534 bin dolar, İspanya'ya zeytin ve zeytinyağı sektörü 130 milyon 700 bin dolar tutarında ihracat gerçekleştirdi. İlk 4 ayda 2022'nin aynı dönemine göre, Irak'a hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri sektörünün dış satımı 42 milyon 232 bin dolar azalırken, yaş meyve ve sebze sektörü Rusya'ya ihracatta 107 milyon 751 bin dolar, zeytin ve zeytinyağı sektörü de İspanya'ya ihracatta 123 milyon 699 bin dolarlık artış kaydetti.

İspanya'ya zeytin ve zeytinyağı ihracatındaki artış dikkati çekti

Geçen yılın ilk 4 ayında 7 milyon dolar olan İspanya'ya zeytin ve zeytinyağı ihracatı, 2023'ün aynı döneminde 130 milyon dolara yükseldi. İller bazında bakıldığında, ocak-nisan döneminde İstanbul'dan 1 milyar 174 milyon dolarlık hububat, bakliyat, yağlı tohumlar ve mamulleri, Antalya'dan 306 milyon 138 bin dolarlık yaş meyve ve sebze, İzmir'den 176 milyon 352 bin dolarlık zeytin ve zeytinyağı ihracatı yapıldı.

Tarım OSB ve kent tarımı ittifaklarının ana gündemi

Türkiye bugün seçime gidiyor. Ülkeyi yönetmeye aday ittifakların tamamı, tarıma özel önem veriyor. Seçim öncesi hazırlanan taahhüt metinlerinde hem üretici hem de tüketiciye yönelik mesajlar yer alıyor. İttifakların politikaları tarımsal destek mekanizmasına odaklanırken, özel tarımsal üretim bölgelerinin oluşturulması ve tarımsal OSB kurulması da gündemin ana maddeleri arasında bulunuyor.

Hüseyin GÖKÇE

Pandemi döneminde birçok önemli üretici ülkenin 'korumacılık' politikasına geçmesi, genel bağımsızlık içinde tarımsal bağımsızlığın önemini bir kez daha ortaya koydu. Dünyanın önemli tarımsal üretim potansiyeline sahip ülkelerden birisi olan Türkiye, elindeki bu imkanları daha iyi kullanmanın yollarını arıyor. Üstelik tarım sektörünün önemi sadece gıda güvenliğiyle de sınırlı kalmıyor. Kronik hale gelmeye doğru hızla ilerleyen enflasyonun ana unsurlarından birisi olarak gösterilen gıda maddelerinin fiyat hareketlerinin de üretim miktarına bağlı olması, tarımın önemini bir kat daha artırıyor.

Türkiye'yi yönetmeye aday ittifakların tamamı, tarım sektörüne özel önem vermesi dikkat çekiyor. Seçim öncesi hazırlanan taahhüt metinlerinde hem üretici hem de tüketiciye yönelik mesajlar veriliyor. İttifakların tarım politikaları genellikle tarımsal destek mekanizmasına odaklanırken, özel tarımsal üretim bölgelerinin oluşturulması ve tarımsal OSB kurulması tüm beyannamelerde de yer alıyor. Yanı sıra dikkat çeken

başka bir ortak politika ise tüketime yakın bölgelerde tarımsal üretim gerçekleştirilmesi. Başka bir ifade ile kentlerde ve kentlerin çevrelerinde uygun alanlarda tarımsal üretim yapılarak, en azından lojistik maliyetinin bertaraf edilmesi planlanıyor.

CUMHUR İTTİFAKI

- Mazot ve gübre dışındaki girdi destekleri de ekim öncesi ödenecek.
- Stratejik ürünlerin yeterliliğini izlemek üzere Arz Güvenliği Takip Sistemi kurulacak.
- 5 yılda, 100 adet Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi kurulacak.
- Çiğ süt ve kırmızı et üreticisinin gelirini garanti altına alacak model hayata geçirilecek.
- Yerinde üretim yerinde tüketim anlayışıyla, Kent Tarımı uygulamaları yaygınlaştırılacak.
- Organik tarım ve iyi tarım uygulamalarını iki katına çıkarılacak.

MİLLET İTTİFAKI

- Tarım ve Orman Bakanlığı "Tarım ve Gıda Güvenliği Bakanlığı" olarak yapılandırılacak.
- Tarım ve Hayvancılık Özel Ekonomi Bölgeleri kurulacak.
- Her 5 yılda bir tarım ve hayvancılık sayımı yapılacak.
- Gübre ve tohum yüzde 50 indirimli verilecek, elektriğe indirim uygulanacak.
- Hasat dönemi öncesi ve hasat döneminde ithalata izin verilmeyecek.

ATA İTTİFAKI

- Bitkisel ve hayvansal üretim girdilerindeki dolaylı vergiler (ÖTV, KDV gibi) tamamen sıfırlanacak.
- Tarım Kentleri kurulacak, bu kentler çerçevesinde tarım ve sanayi kasabaları meydana getirilecek.
- Tarımda çalışanların hepsi sigortalı olacak ve asgari geçim indiriminden yararlanılacak.
- Şehirlerde de kent insanının bir kısım tüketimini karşılamak üzere şehir tarımı teşvik edilecek.

BM'den Türkiye'ye "Karadeniz Tahıl Girişimi" teşekkürü

Birleşmiş Milletler'den yapılan açıklamada Türkiye'nin Karadeniz Tahıl Girişimi için sarf ettiği çaba için teşekkür edilerek anlaşma kapsamında ihraç edilen gıda ürünlerinin küresel gıda güvenliğine çok önemli katkılar sağlamaya devam ettiği belirtildi.

Birleşmiş Milletler (BM) İnsani İşlerden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı ve Acil Yardım Koordinatörü Martin Griffiths, Türkiye'ye Karadeniz Tahıl Girişimi için sarf ettiği "çaba, enerji ve kararlılığı" için çok teşekkür ettiğini bildirdi.

Griffiths, BM Güvenlik Konseyi'nde Ukrayna'da insani durumun ele alındığı oturumda konuştu.

Ukrayna zorlu bir kıştan çıkarken ülkedeki sivil kayıpların son aylarda en yüksek düzeye ulaştığı bilgisini paylaşan Griffiths, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğine göre sivil can kaybının 24 Şubat 2022'den bu yana 23 bin 600'e ulaştığına ancak gerçek rakamların çok daha yüksek olabileceğine dikkati çekti.

Griffiths, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırısının insani etkilerinin çok büyük olduğunu, BM ve insani yardım çalışanları ile ortaklarının hayat kurtarıcı yardım sağlamaya devam ettiğini aktardı.

Bu yılın ilk çeyreğinde yaklaşık 3,6 milyon kişinin insani yardım aldığını belirten Griffiths, hâlâ yardım ulaştırmaya ilişkin bazı engellerle karşı karşıya kaldıklarını ve "daha fazlasının" gerekli olduğunu vurguladı.

Griffiths, Karadeniz Tahıl Girişimi çerçevesinde ihraç edilen gıda ürünlerinin küresel gıda güvenliğine çok önemli katkı sağlamaya devam ettiğini söyledi.

Girişim sayesinde 30 milyon tondan fazla kargonun Ukrayna limanlarından güvenli bir şekilde ihraç edildiğini dile getiren Griffiths, bunların yüzde 55'inin gelişmekte olan, yüzde 6'sının da en az gelişmiş ülkelere ulaştığını kaydetti.

Griffiths, BM'nin merkezi Roma'da bulunan Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) son verilerine göre küresel tahıl fiyatlarının son 12 ayda da yüzde 20 düştüğünü belirterek "Bu yadsınamaz bir ilerleme ancak daha fazlası yapılmalı. İnsani gıda yardımı operasyonları için öngörülebilir tedarikin sağlanması gerekiyor." dedi.

Son haftalarda girişimin uzatılması ve daha etkin işleyişi için geliştirilmesine yönelik yoğun görüşmeler yürütüldüğünü ifade eden Griffiths, "Karadeniz Tahıl Girişimi'nin sürdürülmesi çok büyük önem taşıyor. Operasyonun sorunsuz ve etkin bir şekilde yürütülmesi için tüm taraflara sorumluluklarını yerine getirme çağrısında bulunuyoruz. Dünya bizi izliyor." diye konuştu.

Griffiths, girişimin başlatılmasında da kilit rol oynayan Türkiye'nin son görüşmelere İstanbul'da ev sahipliği yaptığını anımsatarak "Türkiye'ye bu girişimin sürdürülmesi için sarf ettikleri çaba, enerji ve kararlılık için çok teşekkür ediyorum" ifadesini kullandı.

Fitch: İkinci tura kalan seçimler belirsizliği uzatıyor

Kredi derecelendirme kuruluşu Fitch, Türkiye'de ikinci tura kalan seçimler nedeniyle siyasi belirsizliği ay sonuna kadar sürdüreceğini belirtti.

Türkiye'de uygulanan büyümeyi destekleyici alışılmadık politikalar nedeniyle ödemeler dengesi alanındaki baskıların arttığını belirten kuruluş, Türkiye'de oluşan siyasi ve ekonomik belirsizliğin en azından ay sonuna kadar süreceğine dikkat çekti.

Fitch'in yayımladığı notta seçimlerin ardından uygulanacak ekonomi politikalarının izleneceği ifade edildi.

Notta, seçimlerden sonra kurulacak hükümetin ertelenmiş döviz talebi, lira üzerinde baskı, geniş bir bütçe açığı, uluslararası rezervlerde düşüş ve yüksek enflasyon gibi sorunlarla karşı karşıya kalacağını belirtildi.

Notta, kredi notu açısından para ve maliye politikası bileşiminin daha itibarlı ve tutarlı olup olmadığına bakılacağı belirtilerek, "Güveni ne kadar sağladığı, makro ve finansal istikrara yönelik riskleri ne kadar azalttığı ve dış finansmana erişimi kolaylaştırıp kolaylaştırmayacağı izlenecek" denildi.

Bütçe 382,5 milyar TL açık verdi

2023 yılı Ocak-Nisan döneminde merkezi yönetim bütçe giderleri 1 trilyon 445,2 milyar TL, bütçe gelirleri 1 trilyon 62,7 milyar TL ve bütçe açığı 382,5 milyar TL olarak gerçekleşti.

Hazine ve Maliye Bakanlığı, nisan ayına ilişkin bütçe uygulama sonuçlarını açıkladı. Buna göre, bütçe gelirleri nisanda 268 milyar lira, giderleri 400,4 milyar lira olarak hesaplandı. Bütçe nisanda 132,5 milyar lira, ocak-nisan döneminde 382,5 milyar lira açık verdi.

Bakanlıktan yapılan açıklamaya göre, faiz dışı bütçe giderleri 1 trilyon 310 milyar TL ve faiz dışı açık ise 247,3 milyar TL oldu.

Açıklamada şöyle denildi:

"Merkezi yönetim bütçesi 2022 yılı Ocak-Nisan döneminde 19 milyar 358 milyon TL açık vermiş iken 2023 yılı Ocak-Nisan döneminde 382 milyar 496 milyon TL açık vermiştir.

2022 yılı Ocak-Nisan döneminde 84 milyar 615 milyon TL faiz dışı fazla verilmiş iken 2023 yılı Ocak-Nisan döneminde 247 milyar 342 milyon TL faiz dışı açık verilmiştir.

Merkezi yönetim bütçe giderleri Ocak-Nisan dönemi itibarıyla 1 trilyon 445 milyar 197 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Faiz harcamaları 135 milyar 154 milyon TL, faiz hariç harcamalar ise 1 trilyon 310 milyar 42 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

16.05.2023

2023 yılı Ocak-Nisan döneminde merkezi yönetim bütçe giderleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 83,9 oranında artarak 1 trilyon 445 milyar 197 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Faiz hariç bütçe giderleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 92,1 oranında artarak 1 trilyon 310 milyar 42 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Merkezi yönetim bütçe gelirleri Ocak-Nisan dönemi itibarıyla 1 trilyon 62 milyar 701 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Vergi gelirleri 863 milyar 739 milyon TL, genel bütçe vergi dışı gelirleri ise 160 milyar 368 milyon TL olmuştur.

2022 yılı Ocak-Nisan döneminde bütçe gelirleri 766 milyar 638 milyon TL iken 2023 yılının aynı döneminde yüzde 38,6 oranında artarak 1 trilyon 62 milyar 701 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

2023 yılı Ocak-Nisan dönemi vergi gelirleri tahsilatı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 46 oranında artarak 863 milyar 739 milyon TL olmuştur."

Erdoğan: Tüm vatandaşlarımızın oyuna talibiz

Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Cumhurbaşkanı seçimi, yarım puandan daha az bir farkla ikinci tura kalmıştır. Hayatı boyunca milletin iradesi dışında hiçbir güç tanımamış, milletin çizdiği istikametten ayrılmamış bir siyasetçi olarak, sandıkta tecelli eden bu iradeye saygı duyuyoruz.” dedi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, sosyal medya hesabından dün gerçekleştirilen seçimlere ilişkin paylaşımında bulundu.

Türkiye'nin en yüksek katılımı seçimlerinden biri olan 14 Mayıs seçimlerinin, Türk milletinin basiret ve ferasetiyle demokrasiye yakışır bir şölen havası içinde gerçekleştiğini anlatan Erdoğan, "Milletimiz, Kandil'den, Pensilvanya'dan, sosyal medya mecralarından ve yabancı dergi kapakları üzerinden yapılan siyaset mühendisliklerine rağmen özgür iradesine sahip çıkmıştır. Sonuçtan bağımsız olarak 14 Mayıs seçimlerinin kazananı Türk demokrasisi ve 85 milyon ferdiyle Türk milleti olmuştur." değerlendirmesinde bulundu.

Milletin 27 milyondan fazla oyla, yüzde 49,51 oy oranıyla kendisine bir kez daha büyük bir teveccüh gösterdiğini, Türkiye Büyük Millet Meclisinde de çoğunluğu Cumhuriyet İttifakı'na vererek şahsına ve ittifaka güvendiğini, inandığını, geleceğini burada gördüğünü teyit ettiğini belirten Erdoğan, şunları kaydetti: “14 Mayıs'ta sandığa giderek özgür iradelerini yansıtan tüm vatandaşlarıma, yurt dışıyla birlikte 56 milyon insanımızın her birine demokrasiye hayat veren katkıları ve saygıdeğer oyları için teşekkür ediyorum. Türkiye, dün gösterdiği olgunlukla, dünyanın en ileri demokratik kültürüne sahip ülkelerinden biri olduğunu göstermiştir. Yüksek Seçim

Kurulu tarafından yapılan açıklamalara göre en yakın rakibimizle aramızdaki 2 buçuk milyon oy farkına rağmen Cumhurbaşkanı seçimi, yarım puandan daha az bir farkla ikinci tura kalmıştır. Hayatı boyunca milletin iradesi dışında hiçbir güç tanımamış, milletin çizdiği istikametten ayrılmamış bir siyasetçi olarak, sandıkta tecelli eden bu iradeye saygı duyuyoruz. 28 Mayıs'a kadar durmadan, dinlenmeden ve aşkla koşturarak aziz milletimize olan sorumluluğumuzu yerine getireceğiz. 14 Mayıs'ta elde ettiğimiz oy oranını daha da yükselterek 28 Mayıs seçiminden zaferle çıkacak, inşallah tarihi bir başarıya imza atacağız. 'Durmak yok, yola devam' diyerek Türkiye Yüzyılı vizyonumuz doğrultusunda 28 Mayıs için bugünden itibaren çalışmaya başladık. Hangi siyasi partiye gönül verirse versin tüm vatandaşlarımın oyuna talip olduğumuzu ifade etmek istiyorum.”

Kılıçdaroğlu'dan seçim mesajı: Net tespitlerimi anlatacağım

Millet İttifakı Cumhurbaşkanı Adayı Kılıçdaroğlu, seçimle ilgili yaptığı açıklamada, "Sakın ola ki bir ümitsizliğe kapılmayın. Ben dik duracağım. Olan bitene dair net tespitlerimi size anlatacağım. Sonrasında da ayağa kalkıp hep birlikte bu seçimi alacağız." ifadelerini kullandı.

Millet İttifakı Cumhurbaşkanı Adayı ve CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Cumhurbaşkanlığı seçimi sonuçlarına ilişkin sosyal medya hesabından paylaşımında bulundu.

Kılıçdaroğlu, paylaşımında şunları kaydetti:

"Sevgili Halkım, dünden bu yana aralıksız çalışıyoruz. Sakın ola ki bir ümitsizliğe kapılmayın. Ben dik duracağım. Olan bitene dair net tespitlerimi size anlatacağım. Sonrasında da ayağa kalkıp hep birlikte bu seçimi alacağız. Her şeyin sonunda, sadece milletimizin dediği olacak."

Kılıçdaroğlu, açıklamasının ardından bir video mesaj paylaştı.

Kılıçdaroğlu paylaşımında, "Buradayım be, buradayım! Sonuna kadar mücadele edeceğim, buradayım!" ifadesini kullandı.

Kemal Kılıçdaroğlu
@kilicdarogluk · [Takip et](#)

Buradayız. Sonuna kadar mücadele.

Twitter'da izle

ÖS 4:23 · 15 May 2023

 459,4 B **Yanıtla** **Paylaş**

[55,7 B yanıtı oku](#)

Kılıçdaroğlu, 2. tura giden Cumhurbaşkanı seçiminde yüzde 44,88 oy alırken, Cumhur İttifakı'nın adayı Recep Tayyip Erdoğan, yüzde 49,51 oranında oya sahip oldu. Seçimde Ata İttifakı'nın adayı olan Sinan Oğan ise yüzde 5,17'de kaldı. Seçimden önce çekildiğini açıklayan Memleket Partisi Genel Başkanı Muharrem İnce ise, yüzde 0,44 oy oranına ulaştı.

Sinan Oğan: Kırmızı çizgimiz, terörle mücadele ve sığınmacılar

Sinan Oğan, ittifaklardan birine destek kararı için istişare edeceklerini, kırmızı çizgilerinin terörle mücadele ve sığınmacıların geri gönderilmesi olduğunu söyledi.

Ata İttifakı adına cumhurbaşkanlığı için yarışan Sinan Oğan, ikinci turda Millet ya da Cumhuriyet ittifakı adayını destekleyip desteklememeye karar vermek için kendi aralarında istişarede bulunacaklarını, terörle mücadele ve sığınmacıların gönderilmesinin kırmızı çizgileri olduğunu söyledi.

Reuters ile yaptığı söyleşisinde, ikinci tur için hangi ittifaka yakın olduğu sorusuna Oğan, "Eğer şu an ben şu ittifaka daha yakınım desem zaten hiçbir istişare, hiçbir görüşmeye, hiçbir şeye gerek kalmaz. Biz istişare yapacağız. Tabanımızla istişare yapacağız. Durumu analiz edeceğiz. Sahayı analiz edeceğiz ve bir karar vereceğiz" dedi ve ekledi: "Ancak birtakım kırmızı çizgilerimiz var. Terörle mücadele şartı, sığınmacıları gönderme şartı gibi..."

Oğan, siyasetin sahada yapılan ve sorumluluk olarak gerçekleştirilen bir iş olduğunu ifade ederek, "Anlaştığımız taktirde sorumluluk almak isteriz" dedi.

Dün gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde sandıkların yüzde 99.4'ü açılırken; Tayyip Erdoğan oyların yüzde 49.4'ünü, Kemal Kılıçdaroğlu yüzde 45'ini aldı. Oğan ise yüzde 5.2 oranında oy aldı.

Oğan ilk günden itibaren planlarına sadık kaldığını belirterek, "Dedim ki biz HDP'yi Hüdapar'ı Türk siyaset denkleminde çıkaracağız. O denkleme Türk milliyetçilerini ve Atatürkçüleri koyacağız dedim. Ve bunu gerçekleştirdik" dedi.

Hüdapar ve HDP ile ilgili kırmızı çizgisini vurgulayan Oğan, HDP'nin ittifak içinde olmadığını ve bununla ilgili çizgiyi nasıl belirleceklerini sorusunu şöyle yanıtladı:

"Oturulup bir protokol yapılır ve o protokolle, HDP'ye hiçbir taviz verilmeyeceği yazılır... Gayet basit."

Oğan, iki ittifaktan biri ile anlaştıkları takdirde seçmenini taşıyacağına inandığını söyledi ve "Bize inanan kitle eğer bir şey yapıyorsak onu memleketimiz, milletimiz için yaptığımızı bilir ve bize güvenir" diye ekledi.

Seçmen muhalefete mesaj verdi

Seçmenin birinci turda muhalefeti "yeterli görmediğini" mesajını verdiğini belirten Oğan, anketlerin muhalefete ilgili sonuçlarını kendisinin sahada görmediğini ve bu düşüncesini Kılıçdaroğlu ile de paylaştığını söyledi.

"Sahada ben Erdoğan'ı bir miktar önde görüyordum ama bu kadar önde görmüyordum. Kılıçdaroğlu'nu da bir miktar geride görüyordum ama bu kadar geride görmedim" diyen Oğan, kendilerinin de %11 civarında oy almasını beklediğini, beklentinin altında olmasının nedeninin Muharrem İnce'ye "saldıran güruhun" kendisini de hedef alması olduğunu söyledi.

"Muhalefet bizim çekilmemizi istedi ancak çekilseydik ilk turda Erdoğan'ın alacağını sahada göremedi, enerjilerini kazanmak yerine bize harcadılar" diyen Oğan, seçmenin kendilerini sigorta olarak gördüğünü ifade etti.

“Erdoğan’ın oyu beklentiyi aştı” vurgusu

Önde gelen gazete ve haber kuruluşları, seçimleri manşetten görürken, gelişmeler son dakika koduyla paylaşıldı. Erdoğan’ın beklentileri aştığına vurgu yapılan haberlerde, psikolojik avantajın iktidarda olduğu, ikinci tur için Oğan’ın belirleyici olabileceği ileri sürüldü.

Dünyanın önde gelen gazete ve haber kuruluşları, Türkiye'deki seçimleri manşetten görürken, gelişmeler anlık olarak ve "son dakika" koduyla paylaşıldı. Yüksek katılım oranına ve Erdoğan’ın oyunun beklentileri aştığına vurgu yapılan dış basında yer alan haberlerde, psikolojik avantajın iktidarda olduğu ve ikinci tur için Oğan’ın belirleyici olabileceği ileri sürüldü. Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimleri bütün dünyada büyük bir ilgiyle takip edilirken, uluslararası medya kuruluşları da seçim haberlerine geniş yer ayırdı. Türkiye ile beraber dünyanın da gözü sandıklardan gelen verilere çevrilirken Kılıçdaroğlu'nun kamuoyu yoklamalarını karşılayamadığı ve Sinan Oğan'ın ikinci turda belirleyici bir rol oynayacağı öne sürüldü. Çok sayıda basın kuruluşunun haberinde “seçim ikinci tura kalsa da Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın oyunun beklentileri aştığı” vurgusu öne çıktı.

Çekişmeli yarış, bıçak sırtı gibi ifadelerin sıkça geçtiği haberlerde, seçmen katılımının çok yüksek oluşu ve ikinci turun kaçınılmaz görüldüğüne de vurgu yapıldı. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın beklenenden daha iyi bir performans sergilediğine işaret eden Associated Press ajansı, “Batılı ülkeler ve yabancı yatırımcılar, Erdoğan’ın ekonomideki alışılmışın dışında liderliği ve Türkiye’yi Ukrayna da dahil olmak üzere uluslararası müzakerelerin merkezine koymaya yönelik başarılı çabaları nedeniyle seçim sonuçlarıyla özellikle ilgileniyorlardı” ifadesine yer verdi. Reuters da, "Türkiye

ikinci tura giderken, Erdoğan ilk testi atlattı ama risk altında. Psikolojik avantaj iktidarda. Önümüzdeki iki hafta, Türkiye tarihinin en uzun iki haftası olacak ve birçok şey yaşanacak" diye yazdı. Sonucun Türkiye'deki derin kutuplaşmayı ortaya koyduğu kaydedilen haberde, 28 Mayıs'ta çıkacak sonucun ülkenin 100 yıllık tarihindeki en önemli siyasi kararlardan biri olacağı vurgulandı. CNN International seçim haberini "Erdoğan bıçak sırtı seçimlerde ikinci tura gidiyor" başlığıyla yayınlarken, Batı'daki iş çevrelerinin yakından izlediği Financial Times gazetesi de "Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı için zorlu yarışta önde" başlıklı haberinde, baş başa geçen yarışın ardından cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci tura kaldığını yazdı. Erdoğan'ın beklenenden çok oy aldığına işaret eden Alman Der Spiegel dergisi, ikinci tur için Oğan'ın belirleyici olabileceğini kaydetti.

■ Kremlin: Türk halkının tercihine saygı duyuyoruz

Kremlin Sözcüsü Dmitriy Peskov, Rusya ile Türkiye arasında birçok alanda yapılan işbirliği nedeniyle Türkiye'deki seçimleri ilgiyle takip ettiklerini belirterek, "Türk halkının tercihine saygı duyuyoruz ve duyacağız. Ancak her durumda işbirliğimizin devam etmesini, derinleşmesini ve genişlemesini bekliyoruz." dedi. Peskov, Türkiye'deki Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Seçimlerine ilişkin başkent Moskova'da gazetecilere değerlendirmelerde bulundu. Türkiye ile Rusya'nın başta ekonomi olmak üzere çok sayıda alanda kapsamlı işbirliği yürüttüğüne işaret eden Peskov, "Enerji, turizm, ticaret, tarım, kara yolu taşımacılığı gibi çeşitli alanlarda karşılıklı yarar sağlayan geniş bir işbirliği yelpazesinde Türkiye ile birleşmiş durumdayız." dedi. Söz konusu işbirliğinin Türk ve Rus halklarının çıkarları doğrultusunda geliştiğini vurgulayan Peskov, "Bu nedenle Türkiye'den seçimlerle ilgili gelen haberleri büyük bir ilgiyle takip ediyoruz" diye konuştu. Türkiye'nin olgun bir demokrasiye sahip olduğunu kaydeden Peskov, "Türkiye güçlü, egemen bir ülkedir ve tabii ki şeffaf ve demokratik seçimleri sağlayabilen, her türlü yasa dışı eylemi önleyebilen bir ülkedir" değerlendirmesinde bulundu.

■ AB değerlendirmesi: İkinci turu görmemiz gerekiyor

Avrupa Birliği (AB) Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen seçimleri yakından izlediklerini, katılımın yüksekliğinin büyük kazanım olduğunu, ikinci turun ne getireceğini görmeyi beklediklerini söyledi. Von der Leyen, AB Konseyi Başkanı Charles Michel ile düzenlediği basın toplantısında, Türkiye'deki Cumhurbaşkanı ve 28. Dönem Milletvekili Seçimleri hakkındaki değerlendirmesiyle ilgili soruyu yanıtladı. Türkiye'nin kendileri için önemli bir ortak olduğunu belirten von der Leyen, şu ifadeleri kullandı: "Bu seçimlerdeki çok büyük katılım gerçekten iyi haber çünkü bu Türk halkının demokratik haklarını kullanarak gidip oy vermeye bağlılıklarını, demokratik kurumlara değer verdiklerini göstermektedir. Bu dünkü seçimlerin büyük kazanımıdır. Seçimler hala devam ediyor. Şimdi ikinci turu görmemiz gerekiyor. Bununla ilgili açıklamaları da çok yakından takip ediyoruz. İkinci turun ne getireceğini görmemiz lazım". AB Konseyi Başkanı Michel ise seçime yüksek katılım oranı dolayısıyla Türk vatandaşlarını takdir ettiğini söyledi. Demokrasilerde seçim sürecinin önemine işaret eden Michel, bu sürecin sonucunu takip edeceklerini belirtti.

■ ULUSLARARASI MEDYA KURULUŞLARI SEÇİM HABERLERİNE GENİŞ YER AYIRDI

■ **BBC:** Seçim haberlerini, "Gergin gecenin ardından üstünlük Erdoğan'da gözüküyor" başlığıyla verdi. Haberde Cumhur İttifakı'nın meclis çoğunluğunu aldığı, Erdoğan'ın ise ipi önde göğüslediği belirtildi.

■ **The Economist:** "Erdoğan'ın zaferi dışında bu, ülkedeki muhalefetin hayal edebileceği en kötü sonuç" ifadesi kullanıldı.

■ **The Guardian:** "Yüksek katılımı yapılan Türkiye seçimleri ikinci tura gidiyor" ifadesini kullandı. Gazete, 4. ve 5. sayfasını da tamamen Türkiye seçimlerine ayırdı.

■ **The Independent:** "Türkiye seçimleri başa baş mücadelenin ardından ikinci tura gidiyor" başlığıyla yazılan haberde, Ata İttifakı'nın cumhurbaşkanı adayı Sinan Oğan'ın diğer adayların kazanmasını önleyen faktör olduğu öne sürüldü.

■ **France 24:** İkinci tura kalan seçimlerde Oğan'ın kritik rol üstlendiğini öne süren France24, AK Parti'nin TBMM'de çoğunluğu elde ettiğini de belirtti.

■ **Der Spiegel:** Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçiminde beklenenden daha iyi bir performans sergilediğini vurguladı. Haberde, Erdoğan'ın birçok anketin öngördüğünden daha iyi oy oranına ulaştığı ve ikinci tura açık bir şekilde favori olarak girdiği belirtildi. Oğan'ın desteğinin ikinci turda belirleyici olacağı öne sürüldü.

■ **Welt:** Erdoğan'ın zaferden emin görüldüğü, Kılıçdaroğlu'nun ise hükümeti manipülasyonla suçladığı ifade edildi. Erdoğan'ın ikinci turda psikolojik üstünlüğe sahip olabileceğine işaret edildi.

■ **Frankfurter Allgemeine Zeitung:** "Erdoğan, demokrasi şölenini kutluyor ve muhtemelen ikinci seçime gitmek zorunda" başlığıyla verdiği haberde, henüz oyların tümünün sayılmadığı belirtildi.

■ **İtalyan ANSA ajansı:** "Türkiye, ikinci tura gidiyor. Erdoğan yüzde 50'nin altında" başlığıyla Türkiye'deki seçimleri manşetten duyurdu.

■ **La Stampa:** İkinci tur için, "Recep Tayyip Erdoğan, rakibi Kılıçdaroğlu'na göre telafi si mümkün görünmeyen bir avantajla ikinci tura gidiyor. Yüzde 50'ye çok yakın, diğeri yüzde 44'ün biraz üzerinde." değerlendirmesini yaptı.

■ **La Repubblica:** "Türkiye, ikinci tura doğru gidiyor" başlığıyla verdiği haberinde "Bazı analizlere göre, ikinci turda Erdoğan zafer için büyük şansa sahip olabilir ama burada bu seçimin sürprizi olan Sinan Oğan'ın oyları belirleyici olacak" ifadeleri yer aldı.

- **Le Soir:** "Türkiye'de cumhurbaşkanlığı seçimlerinde ikinci tura doğru" başlığını kullandı. Cumhur İttifakının AK Parti'nin milletvekili sayısındaki önemli düşüşe rağmen meclisteki mutlak çoğunluğunu koruduğuna dikkat çekildi.
- **Ta Nea:** Türkiye'deki seçimlere ilişkin başlığında "anketlerin başarısızlığına" işaret ederek, ikinci turun sonucu belirleyeceğini vurguladı.
- **Kathimerini:** "Erdoğan anketleri, Kılıçdaroğlu beklentileri yanlış çıkardı" başlığını kullandı. Erdoğan'ın birinci turun kazananı olduğunu belirten Kathimerini, "28 Mayıs için heyecan devam ediyor" ifadelerine yer verdi.
- **Ethnos:** ikinci turda Sinan Oğan'ın belirleyici olacağı belirtildi.
- **Politico:** "Erdoğan ve Kılıçdaroğlu, Türkiye'de ikinci tur için karşı karşıya geliyor" başlığıyla verdiği haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın balkon konuşmasında ikinci tur için mücadele etmeye hazır olduğunu söylediğini yazdı.
- **New York Times:** İnternet sitesinde Türkiye'de düzenlenen seçimleri manşetine taşıyarak, "Çoğunluk Erdoğan'dan kaçarken, gerginlikle beklenen Türkiye seçimlerinde ikinci tura gidiliyor" başlığını attı.
- **Washington Post:** "Türkiye'deki kafa kafaya yarışta, Erdoğan muhtemelen ikinci tura hazırlanıyor" başlığını kullandı.
- **Wall Street Journal:** "Erdoğan ve rakibi, Türkiye'de ikinci tur seçimlere gidecek gibi duruyor" Haberde, Erdoğan ve Kılıçdaroğlu'nun mevcut duruma göre çoğunluğu yakalayamadığına işaret edildi ve adayların seçim sonrası açıklamaları aktarıldı.
- **CNN International:** "Erdoğan, Türkiye'deki bıçak sırtı seçimlerde ikinci tura gidiyor" başlığıyla manşetine taşıyarak, Türkiye'nin kaderini "yüksek bahisli seçimlerin" belirleyeceği kaydedildi.
- **Kommersant:** "Erdoğan ilk turda zafer kazanamadı" başlığı attığı haberinde, Türkiye'de halkın sandığa rekor düzeyde ilgi gösterdiğini belirtti.
- **Vedomosti:** "Erdoğan ilk turda cumhurbaşkanı seçimini kazanamadı" başlığı ile verdi. Haberin içerisinde, Erdoğan'ın, taraftarlarına yaptığı konuşmada, seçimlerin ilk turunda kazanacağı görüşünü, Kılıçdaroğlu'nun ise ikinci turu kendisinin kazanacağını dile getirdiği hatırlatıldı.
- **TASS ve RİA ajansları:** Türkiye'deki oy sayımlarını ve gelişmeleri belirli aralıklarla abonelerine duyurdu. Rus televizyon kanalları da haber bültenlerinde Türkiye'den yapılan canlı bağlantılarla gelişmeleri seyircilerine aktardı.

- **Baghdad Today:** "seçimlerin ikinci tura kalmasının, Türkiye tarihinde bir ilk olduğuna" vurgu yaptı.
- **Tunus Sabah gazetesi:** "Türkiye'deki cumhurbaşkanlığı seçimini Recep Tayyip Erdoğan önde tamamlamasına rağmen ikinci tura kaldı" başlığıyla aktardı.
- **Haaretz:** "Erdoğan ilk turda mutlak çoğunluk sağlayamadığı için Türkiye ikinci tur oylamaya gidiyor" ifadelerine yer verdi. Filistin basını da seçimlerin ikinci tura kaldığına vurgu yaparak, Erdoğan'ın "önde olmasına rağmen seçimleri galibiyetle tamamlamadığını" yazdı.
- **İran resmi ajansı İrna:** "Erdoğan ve onu destekleyen partiler seçimi önde bitirdi" başlığını kullanırken, yarı resmi İsna ajansı, "Erdoğan'ın Cumhur İttifakı, parlamento seçimlerini kazandı" manşetini tercih etti.

Seçim sonrası tarımda atılacak adımlar

Ali Ekber YILDIRIM

16 Mayıs 2023 Salı

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında ülkenin geleceğini etkileyecek en önemli seçim olarak nitelendirilen 14 Mayıs cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçimi yapıldı. Milletvekilliği seçiminde Cumhur İttifakı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde çoğunluğu elde etti. Cumhurbaşkanlığı seçimi ise ikinci tura kaldı. İki hafta sonra, 28 Mayıs'ta Cumhurbaşkanlığı için ikinci tur seçim yapılacaktır. Cumhur İttifakı Adayı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Millet İttifakı'nın adayı Kemal Kılıçdaroğlu yarışacaktır.

Seçim alışmaları sırasında tarımla ilgili önemli vaatler verildi. Bazı yasal düzenlemeler yapıldı. Cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçimi öncesinde, iki haftalık sürede tarıma ilişkin yeni vaatler, yeni açıklamalar da duyacaksınız. Örneğin, 14 Mayıs öncesi açıklanmayan buğday, arpa ve diğeri hububat ürünleri ile bakliyat ürünlerinin alım fiyatları açıklanabilir. Üretici hasat öncesi ürün fiyatlarının açıklanmasını bekliyor. Seçim sonrası kurulacak yeni kabinede Tarım ve Orman Bakanı belli olacaktır.

Yeni bakan yeni politika demek

Seçim sonrasında kurulacak yeni kabinede tarım bakanının kim olacağı merakla bekleniyor. Türkiye'de yeni Tarım Bakanı demek yeni politikalar, yeni uygulamalar demek. Ne yazık ki, iktidar değışmese de bakan değışince politikalar da değışiyor. Aynı partiden göreve getirilen bakanlar bile birbirlerinin projelerini, politikalarını sürdürmüyor. Birçok örnek verilebilir. En somut olanı havza modeli ile ilgili.

Türkiye'de en uzun süre tarım bakanlığı yapan Mehdi Eker, Adalet ve Kalkınma Partisi'nden (AK Parti) bu göreve atandı. Yaptığı önemli çalışmalardan birisi tarımda havza modeliydi. Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli için 3 yıldan fazla bir süre çalışıldı. Türkiye 30 havzada değışlendirildi ve ortaya bir model konuldu.

Mehdi Eker'den sonra yine AK Parti'den bu kez Faruk Çelik Tarım Bakanlığı görevine atandı. Çelik, havza modelini kökten değiştirdi. "Her ilçe bir havza olacak" diyerek havza sayısını 30'dan 941'e çıkardı.

Faruk Çelik'ten sonra bakanlık görevine atanan yine aynı partiden Ahmet Eşref Fakıbaba (şimdi İYİ Parti'de), havza modelini gündeme dahi getirmede. Daha birçok örnek sıralayabilirim. Aynı partiden de olsa her bakan değiştiğinde tarım politikaları, bürokratlar, uygulamalar sil baştan değiştiriliyor.

Göreve gelecek yeni bakan da muhtemelen büyük değişiklikler yapacak ve tarım politikası değişecek. Çıkarılan yasalar, uygulamalar yeni bakanın bakış açısı ile uygulanacak.

Gözler buğday alım fiyatında

Cumhurbaşkanlığı ikinci tur seçiminin yapılacağı 28 Mayıs'ta büyük olasılıkla Çukurova'da buğday hasadı başlamış olur. Üretici hasat öncesi buğday alım fiyatının açıklanmasını bekliyor. Buğday ekiminin yapıldığı Ekim-Kasım döneminden Mart'a kadar çok kurak bir dönem yaşandı. Ancak, Mart ve Nisan ayındaki yağışlarla kuraklık riskli büyük oranda ortadan kalktı.

Ulusal Hububat Konseyi'nin Nisan sonu itibarıyla yayınladığı rapora göre Türkiye'nin 2023 ürünü buğday üretimi 20 milyon 750 bin ton olacak. Üretici haklı olarak fiyatı merakla bekliyor. Fiyat verilirken de ekimin yapıldığı dönemdeki girdi fiyatlarının, girdi maliyetlerinin dikkate alınmasını istiyor. Bugün kuraklık riski yok deniliyor, ancak Ocak'ta, Şubat'ta buğdayı sulamak zorunda kalan çiftçiler oldu. Bunlar maliyeti artıran faktörler. Bugün mazot ve gübre de fiyat daha düşük gibi görünebilir ancak çiftçinin ekim yaptığı ve gübre kullandığı dönemde fiyatlar daha yüksekti.

Fiyat ne olacak?

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, seçim öncesi 2023 ürünü yaş çay alım fiyatını geçen yıla göre yüzde 60'ın üzerinde artışla açıkladı. Buğday, arpa ve diğer hububat ürünlerinde alım fiyatı yüzde 60 artırılır mı? Buğday alım fiyatı 2022'de ton başına 6 bin 50 lira açıklandı, sonra 400 lira artırıldı ve 6 bin 450 lira oldu. Toprak Mahsulleri Ofisi'ne (TMO) ürün verenlere ton başına 1000 lira da alım primi ödendi. Bu yıl alım fiyatı geçen seneye göre yüzde 60 artırılsa buğdayın tonu 10 bin liranın üzerinde olur. Alım primi devam edecek mi? Devam ederse ne kadar olur? Alım priminin devam etmesi gerekir. Bu prim de sadece Toprak Mahsulleri Ofisi'ne ürün veren çiftçiye değil, özel sektöre satan çiftçiye de ödenmeli.

Koşullar değişti, dünya fiyatı düşüyor

Geçen sene yaşanan koşullar ile bu yılki koşullar elbette aynı değil. Geçen yıl COVID-19 pandemisi ve Rusya-Ukrayna Savaşı'nın etkisi ile dünya buğday fiyatları en yüksek seviyeye ulaşmış ve tonu 450 doların üzerine çıkmıştı. O dönem TMO'nun

piyasadan buğday alması, ülke stoklarının güçlendirilmesi çok önemliydi. Açıklanan fiyatlarda bunun etkisini gördük. Buğdayın çok büyük bölümünü Ofis aldı.

İçerdeki buğday dışarı çıkmasın, ihraç edilmesin diye önlem alındı. Dahilde İşleme Rejimi (DİR) kapsamında yerli buğdaydan un makarna ihracatına kısıtlama getirildi. Buğday ithalatı cazip hale getirildi. Cumhurbaşkanlığı Kararı ile buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, mercimek ve nohut ithalatında gümrük vergisi 8 Eylül 2021'de sıfırlandı.

Bu yıl durum çok daha farklı. Dünya buğday fiyatları ton başına 300 doların altına düştü. TMO'nun elinde önemli miktarda buğday stoku var. Ofis'in bağlantı kurarak ihalesini yaptığı ve ülkeye girecek bir miktar ithal buğday var.

Gümrük vergisi yüzde 130'a çıkarıldı

TMO, 2023 ürünü buğdayın en azından bir bölümünün özel sektör tarafından alınmasını istiyor. Dünyada düşen fiyatlara karşı üreticiyi korumak için 24 Nisan 2023 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar gibi ürünlerin ithalatında gümrük vergisi yüzde 130'a çıkarıldı.

Un, makarna ve irmik gibi ürünlerin ihracatında yerli buğday kullanılması için Dahilde İşleme Rejimi'nde eski uygulamaya dönüldü. Ticaret Bakanlığı, 2016/1 sayılı Tarım Ürünlerine İlişkin Dahilde İşleme Rejimi Genelgesi'nin bazı maddelerinde 9 Mayıs 2023 tarihi itibarıyla yapılan değişiklikle DİR kapsamında önce ihracat yapılması ve sonra ithalat yapılması uygulamasına geçildi.

Elbette bütün bu gelişmeler dikkate alınarak buğday alım fiyatı belirlenmeli. Geçen yıl üreticiye verilen fiyat iyi olduğu için ekim alanları yüzde 5 ile yüzde 10 arasında arttı. Bu yıl fiyat beklentileri karşılamazsa çiftçi yeniden buğdaydan vazgeçebilir. Fiyat belirlenirken elbette tüketicinin ekmeği de düşünülmeli. Ekmek fiyatı artmasın diye TMO çok uzun bir süreden beri un sanayicilerine ucuz buğday temin ediyor. Bütün bu gelişmeler ışığında buğday, arpa ve bakliyat ürünlerinin alım fiyatı açıklanacak.

Çiftçiye yüzde 50 sulama desteği

Son günlerde gittiğim birçok yerde üreticiler tarımsal sulamada uygulanacak yüzde 50 devlet desteğini soruyor. Resmi Gazete'de 25 Nisan 2023 tarihinde yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile 1 Ocak-31 Aralık 2023 tarihleri arasında tarımsal sulama amaçlı su kullanım bedelinin yüzde 50'si Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ödenecek. Bu ödeme 8/3/2011 tarihli ve 6172 sayılı Sulama Birlikleri Kanunu kapsamında kurulan sulama birlikleri ile 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında kurulan sulama kooperatifleri tarafından işletilen sulama sahalarında tarımsal üretim yapan üreticilerin, üretim maliyetlerinin azaltılması ve tarımsal üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla yapılıyor. Üreticiler genel anlamda bu destekten memnun. Sulama maliyetlerinin düşürülmesi açısından önemli bir destek. Ancak, bu desteğin suyun verimli kullanılmasını sağlamak için sulama

yöntemine göre farklılaştırılması gerekiyor. Öncelikle devlet gerekli altyapıyı kurduktan sonra vahşi sulama yapan çiftçiye daha az destek, damla sulama sistemleri ile sulama yapan çiftçiye daha yüksek destek sağlanabilir.

Hayvancılıkta sorun büyüyor

Yeni hükümetin tarımdaki ana gündem konusu geçmişten bugüne sorunları çözemediği için büyük sıkıntılar yaşayan hayvancılık sektörü olacak. Hayvancılıkta üreticiler üretim yaptıkça zarar ediyor. Yeterli üretim ve hayvan varlığı olmadığı için et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri fiyatları sürekli yükseliyor ve tüketici bu ürünleri almakta zorlanıyor.

Turizm sezonunun yaklaşması, Haziran'ın son haftası başlayacak Kurban Bayramı nedeniyle kurban kesiminin yaratacağı talep nedeniyle daha fazla küçükbaş ve büyükbaş hayvana ihtiyaç olacak. Bugüne kadar ithalatla sorun çözülmeye çalışıldı. Ancak, ithalatla sorunun çözülemeyeceği de biliniyor.

Tarım ve Orman bakanlığı 500 bin baş besilik hayvan ithalatına izin vereceğini duyurdu. Gelen talep 1 milyon baştan fazla oldu. İthal edilecek bu hayvanların et olarak sofraya 2024'ün ortalarında ancak gelmesi bekleniyor.

Et ve Süt Kurumu seçim öncesi et fiyatı artmasın diye ithalatla ucuz karkas et, kıyma temin etme çalışmaları da başarıya ulaşamadı. Bu nedenle yeni hükümetin öncelikli konularından birisi hayvancılıktaki sorunların çözümü olacak. Hayvancılığı sık sık yazıyoruz. Kısa, orta ve uzun vadeli politikalarla ele alınması gerekiyor.

Özetle, seçim sonrası kurulacak hükümet, yeni tarım bakanının tarım ve hayvancılıkta işi pek de kolay olmayacak. Ancak, çözülmeyecek sorun da yok. Yeter ki tarıma hak ettiği değer ve destek verilsin. Tarım önemsensin.

Ekonomide řu iki haftada ne olur?

Alaattin AKTAř

16 Mayıs 2023 Salı

Başlıktaki sorunun yanıtı aslında çok kısa: “Kayda değer pek bir şey olmaz!” En azından olmaması, keskin dalgalanmalar yaşanmaması için çaba gösterilir.

Ekonomide herkesin merakla beklediği gösterge hiç tartışmasız döviz kurunda yaşanabilecek oynaklık...

- Döviz borcu bulunanlar “Bir anda yüksek bir artış olur mu ki” kaygısı içinde.
- Borç ödemek, yatırım yapmak için döviz almak zorunda olanlar “Bir an önce alayım, n’olur, n’olmaz” diye düşünüyor.
- Tasarruf etmek isteyenler “Acaba bu kurdan alsam mı” diye düşünerek ne olacağına bakıyor.
- Daha önce döviz tasarruf etmiş olanlar “Artsa da cebim biraz para görse” diye kurlardan gözünü alamıyor.

Peki iktidar nasıl bir seyir olmasına ister dersiniz...

Onlar ister ki řu iki hafta kazasız belasız geride kalsın. Dövizde zaten bir düşüş beklenmiyor da, hiç olmazsa dengeleri ve algıyı bozacak hızlı bir artış yaşanmasın. Beklenti zaten kurun yükseleceği yönünde ama en azından iki hafta kuru bu düzeylerde tutalım, istenecek olan budur.

Döviz kurunun yatay ya da yataya yakın seyretmesi için hedef alınan tarih seçimdi; tüm amaç 14 Mayıs’a kadar dövizde bir sıçrama yaşanmamasını sağlamaktı. Yaklaşık son bir ayda epeyce zorlandı; hesap pek tutmadı, döviz artmaya başladı, alış-satış makası inanılmaz açıldı, ikili-üçlü kur oluştu ama yine de havalarda uçuşan tahminler söz konusu olmadı. Ağzını açan doları 25 liralara, 30 liralara taşıyordu. Hangi verilere dayandırıldığı pek de belli olmayan tahminden geçilmiyordu.

Ama döviz bir şekilde 14 Mayıs’a kadar tutuldu; iyi kötü tutuldu.

şimdi iktidar ikinci tura kadar geçecek sürede aylardır sergilediği bu çabayı sekteye uğratacak bir adıma hiç izin verir mi?

Dolayısıyla 28 Mayıs'a kadarki iki haftada dövizin birden tırmanması gibi bir durum yaşanması çok büyük sürpriz olur. Ne yapılır edilir, böyle bir tırmanma önlenir. Zaten şimdi adı konmamış bir sermaye kontrolü uygulanıyor, bu kontrolün çerçevesi daha da genişletilir, bu bile yapılır.

Ama bu demek değil ki döviz üstündeki baskı tümüyle önlenebilir. Önlenemediğini de görüyoruz zaten. İkinci tura kadar dövizde artış sürecektir sürmeye de, bir anda çok hızlı bir artış söz konusu olmayacaktır.

28 Mayıs sonrası

İlk turu Erdoğan aldı ama bu her şeyin geride kaldığı, Cumhurbaşkanı seçiminin sona erdiği anlamına gelmiyor.

Erdoğan ile Kılıçdaroğlu arasındaki oy farkı iki yolla kapanabilir.

Birincisi Kılıçdaroğlu-Oğan birlikteliği... Oğan Kılıçdaroğlu'na destek verdiği takdirde çok şey değişebilir.

İkincisi Kılıçdaroğlu'nun 14 Mayıs'ta sandığa gitmeyenleri oy vermeye ikna etmesi.

Kılıçdaroğlu'nun, Cumhurbaşkanı olduğu takdirde nasıl bir ekonomi politikası uygulayacağı zaten belliydi. Peki Erdoğan ikinci turu kazanırsa mevcut politikalarla devam mı eder, yoksa "Seçim geride kaldı" diyerek yeni bir sayfa mı açar?

Bir kere dövizini şimdiye kadarki uygulamalarla 28 Mayıs'tan sonra da tutmanın mümkün olamayacağı ortada. Zaten şimdiye kadarki uygulamaları bir politika seti olarak nitelenmek de pek doğru değil. Son aylarda gün geçmedi ki döviz tutma uğruna bir karar alınmasın. Sürekli karar almak da ya önceki kararların yetersiz kaldığı ya da yanlış olduğu anlamına gelmiyor mu?

Dolayısıyla ikinci turu izleyen günlerde yalnızca adı kalmış Merkez Bankası politika faizinin adına uygun bir yere çekilmesi, yani artırılması sürpriz olmaz. Bakmayın şimdiye kadar hep tersinin söylenmiş olmasına, bu pekala yapılabilir.

Ancak tek karar tabii ki bu olmayacaktır. Temel olarak yurtdışından fon çekmeyi sağlayacak adımlar atılacaktır. Bunun bir yolu Merkez Bankası faizini artırmaktır. Ancak bu yapılsa bile yeterli olur mu, zaman gösterecek.

Eğer döviz akışını sağlayamazsak işte o zaman kurların hızla arttığına tanık olabiliriz. Her ne kadar yaz dönemine girilecek ve turizm dövizini sayesinde bir arz artışı yaşanacak ama bunun sonbahar ve kışı da var.

Ama doğrusu şimdi kimsenin 28 Mayıs sonrasını düşüneceğini de sanmıyorum. Şimdi varsa yoksa şu iki haftayı kazasız belasız atlatmak. En büyük tehlikenin dövizde bir sıçrama olacağını da herkes görüyor.

Bütçede alarm!

Naki BAKIR

16 Mayıs 2023 Salı

Ocak-nisan döneminde bütçe gelirleri yüzde 38,6 artışla 1 trilyon lira civarında kalırken, harcamalar yüzde 83,9 artışla 1,5 trilyona yaklaştı. Devlet, yılın ilk dört ayında 135 milyar lira faiz ödedi. Faiz hariç de 247,3 milyar lira açık verildi.

Merkezi yönetim bütçesi, seçimlerden önceki ay olan nisanda 132,5 milyar lira ile rekor düzeyde gerçekleşti. İlk dört aydaki kümülatif açığı 400 milyar dolara yaklaşan bütçe, alarm verdi. Hazine ve Maliye Bakanlığı nisan ayı bütçe gerçekleştirmelerini açıkladı. Buna göre aylık bütçe harcaması geçen yıla göre yüzde 86,9 artarak 400,4 milyar lira olurken, bütçe gelirleri yüzde 63,3 artışla 267,9 milyar lirada kaldı.

Bunun sonucunda 132,5 milyar lira ile geçen yıla göre yüzde 164,1 daha yüksek bir açık verildi. Bir ayda, geçen yıla göre yüzde 80,3 daha fazla olmak üzere 34,5 milyar lira faiz ödendi, faiz dışı toplam harcama ise yüzde 87,5 artışla 365,9 milyar liraya ulaştı. Aylık bazda 98 milyar lira ile geçen yılın aynı ayındakinin yüzde 215,7 üstünde bir faiz dışı açık verildi.

Merkezi yönetim bütçe gerçekleştirmeleri (Milyar TL)

	2022	2023	Değ.(%)	2022	2023	Değ.(%)
HARCAMALAR	214,3	400,4	86,9	786,0	1.445,2	83,9
1-Faiz Hariç Harcama	195,1	365,9	87,5	682,0	1.310,0	92,1
-Personel Giderleri	45,1	87,9	95,0	175,5	362,4	106,5
-Sosyal Güv. Kur. Devlet Primi	6,9	13,4	94,6	28,1	56,2	99,7
-Mal ve Hizmet Alımları	15,6	31,0	98,4	46,1	101,8	120,9
-Cari Transferler	95,0	174,7	84,0	319,0	639,5	100,5
-Sermaye Giderleri	19,7	32,2	63,8	36,0	81,7	126,8
-Sermaye Transferleri	1,0	17,8	1.663,8	1,9	38,7	1.919,0
-Borç Verme	11,9	8,9	-25,4	75,4	29,7	-60,6
2-Faiz Harcamaları	19,1	34,5	80,3	104,0	135,2	30,0
GELİRLER	164,1	268,0	63,3	766,6	1.062,7	38,6
1-Genel Bütçe Gelirleri	159,3	259,0	62,6	746,8	1.024,1	37,1
-Vergi Gelirleri	136,3	232,7	70,8	591,4	863,7	46,0
-Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	3,4	7,6	127,4	63,5	75,3	18,4
-Alınan Bağış ve Yard. ve Özel Gel.	0,9	2,2	146,2	12,9	7,4	-42,9
-Faizler, Paylar ve Cezalar	17,4	15,5	-10,8	75,0	70,9	-5,5
-Sermaye Gelirleri	1,2	0,6	-49,8	3,4	5,3	56,4
-Alacaklardan Tahsilat	0,2	0,3	108,0	0,5	1,6	203,6
2-Özel Bütçeli İdarelerin Öz Gel.	4,0	7,4	86,2	13,9	27,7	98,9
3-Düzen ve Denet. Kurum. Gel.	0,8	1,6	90,6	5,9	10,9	83,9
BÜTÇE DENGESİ	-50,2	-132,5	164,1	-19,4	-382,5	1.875,9
Faiz Dışı Denge	-31,0	-98,0	215,7	84,6	-247,3	-

Açık, yıllık hedefe yaklaştı

Ocak-nisan döneminde verilen bütçe açığı, yılın tümü için öngörülen toplam 659,4 milyar liralık bütçe açığının yüzde 60'ına yaklaştı. 11 ili vuran ve ülke ekonomisine büyük maliyetler yükleyen depremlerin yaşandığı şubat ayında 170,6 milyar liraya fırlayan bütçe açığı martta ise 47,2 milyar liraya gerilemiş, kamu bankalarından elde edilen 40 milyar liralık temettü ile KİT'lerden sağlanan 15,5 milyar liralık arazi gelirler bunda etkili olmuştu.

Nisanda tekrar rekor düzeye ulaşan açığın, depremlerin devam eden etkileri ve seçim harcamalarının etkisiyle izleyen dönemde yüksek çıkmaya devam edeceği bekleniyor. Yılın tümündeki açığın 1 trilyon lirayı aşacağı tahmin ediliyor. Bu da açığın, milli gelirin yüzde 5'ini aşması anlamına geliyor. Söz konusu oranın yüzde 3 dolayında kalması hedeflenmişti.

Dört aylık açık 400 milyara yaklaştı

Ocak-nisan döneminde bütçe gelirleri yüzde 38,6 artışla 1 trilyon 62,7 milyar lira olurken, harcamalar yüzde 83,9 artışla 1 trilyona 445,2 milyar liraya ulaştı ve dört ayda 382,5 milyar lira bütçe açığı verildi. Dört aydaki kümülatif bütçe açığı, geçen yılın eş dönemindeki 19,4 milyar liralık açığın tam yüzde 1.875,9 (18,8 kat) üzerinde gerçekleşti. İlk dört ayda faiz ödemeleri yüzde 30 artışla 135,2 milyar TL olurken, faiz dışı harcamalar yüzde 92,1 artışla 1 trilyon 310 milyar liraya ulaştı.

Geçen yıl ilk dört ayda 84,6 milyar lira faiz dışı fazla elde edilen bütçede, bu yıl aynı dönemde ise 247,3 milyar lira tutarında faiz dışı açık oluştu. Ocak-nisan döneminde 639,5 milyar liraya ulaşan cari transferler faiz dışı harcamaların en büyük bölümünü oluşturdu. Söz konusu transferler geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 100,5 arttı.

Aynı dönemde 362,4 milyar liralık personel gideri ve 56,2 milyar liralık SGK prim ödemesi ile 101,8 milyar liralık mal ve hizmet alımı, 120,3 milyar liralık yatırım harcaması gerçekleşti, borç verme kalemi 29,7 milyar lira oldu. Bütçe gelirleri ile harcamaları arasındaki makasın aleyhte açıldığı ilk dört ayda, gelirlerin en büyük bölümünü oluşturan vergi tahsilatının sadece yüzde 46 ile enflasyonun çok altında bir artışla 863,7 milyar lira düzeyinde kalması bunda etkili oldu.

Yüksek bütçe açığı-yüksek borçlanma

Bütçe açığı, iç ve dış borçlanma yoluyla finanse ediliyor. Kredi kuruluşlarının değerlendirmesinde ülke kredi notu diplere inerken dış kaynak bulmak zorlaşıyor. Bu durumda ülke, yüksek faizle döviz borçlanmasına gitmek zorunda kalıyor. Kıtlaşan dış borçlanma imkanları, açığın finansmanında daha çok iç borçlanmayı öne çıkarıyor. Genel olarak yüksek borçlanma gereği, borç verenler nezdinde kamunun elini zayıflatıyor, faizle ve enflasyonla mücadele politikalarını zorlaştırıyor.

Abdulkadir Selvi

İkinci tur ne olur bakanlar ne yapacak

TÜRK siyasetinde bir ilk yaşıyor. İlk kez cumhurbaşkanlığı seçimleri ikinci tura kaldı. Peki sonuç ne olur? Seçime geçmeden önce iki noktaya değinmek istiyorum.

1- İkinci tur bitmeden Meclis'in toplanması beklenmiyor.

2- Bu durum şu açıdan önemli, 16 bakan milletvekili oldu. Milletvekili yemini edene kadar bakanlık görevine devam edecekler. Çünkü Meclis toplanıp yemin ederlerse bakanlık görevinden istifa etmeleri gerekecek. Erdoğan ikinci turu kazanırsa, seçimler yapıldıktan sonra Meclis toplanırsa milletvekili yemini etseler dahi aralarında bakan olacaklar daha sonra milletvekilliğinden istifa edip bakanlık görevine dönecekler. Bakanların tamamının değil ama bir kısmının yeniden bakanlık görevine dönmesi bekleniyor.

SEÇİMLER NE OLUR

Seçimlerin ikinci tura kalmasıyla birlikte yeni bir denge ortaya çıktı. Her seçim ayrı bir sınavdır. Anayasa gereği Erdoğan ile Kılıçdaroğlu yarışacak. Muharrem İnce çekildikten sonra kilit konumuna yükselen Sinan Oğan faktörü önemli olacak. Ama kimse Sinan Oğan'a verilen oyların robot seçmen olduğunu düşünmesin. Sinan Oğan kimi işaret ederse oraya gidecek bir seçmen kitlesi değil.

YENİ SEÇİM RUHU

28 Mayıs yeni bir seçim. Kim ikinci tura yeni bir seçim ruhuyla hazırlanırsa, kim ikinci turda seçmeni ikna ederse o kazanır. O nedenle Erdoğan'ın da Kılıçdaroğlu'nun da 28 Mayıs'a yeni bir seçim diye hazırlanması gerekiyor. Çünkü milletimiz de ikinci tura yeni bir seçim olarak bakacak.

Meclis'te çoğunluğu alan Erdoğan'ı destekleyelim, böylece güven ve istikrar sağlansın mı diyecek yoksa farklı mı hareket edecek? Yani yeni bir 7 Haziran ruhuyla

başlayıp 1 Kasım'la sonuçlanan bir seçim mi göreceğiz yoksa farklı dengeler mi ortaya çıkacak?

MEVLÂNÂ MİSALİ

İkinci turda kimsenin işi kolay değil. Ama 14 Mayıs'ın kaybedeni olarak Kılıçdaroğlu'na göre Erdoğan daha avantajlı. Ama Erdoğan'ın da Kürt seçmeni, İstanbul'u kazanmak için yeni stratejiler geliştirmesi gerekiyor.

Erdoğan'ın Mevlânâ misali, "Dün dün de kaldı cancağızım. Bugün yeni şeyler söylemek lazım" diyerek 28 Mayıs'a yeni bir dille, yeni bir stratejiyle hazırlanması gerekiyor.

Bu seçim kutuplaşma seçimi değil, kucaklaşma seçimi olmalı.

KİM KAZANDI KİM KAYBETTİ

HER seçimden sonra kim kazandı kim kaybetti listesi yapmak âdettendir.

Önce kaybedenler:

- 1- Kemal Kılıçdaroğlu kaybetti.
- 2- Kılıçdaroğlu'nun yanlış tercihleri sonucunda CHP kaybetti.
- 3- Kandil kaybetti.
- 4- Yeşil Sol Parti kaybetti.
- 5- Biden kaybetti.
- 6- The Economist'ten Washington Post'a kadar Erdoğan kaybetsin kampanyası yürüten Batı basını kaybetti.
- 7- Muharrem İnce kaseti üreterek seçim sürecini kirleten FETÖ kaybetti.
- 8- Onca havaya rağmen TİP kaybetti.
- 9- Temel Karamollaoğlu kaybetti. Temel Reis bak, Fatih Erbakan geliyor.

KİM KAZANDI

- 1- Erdoğan kazandı.
- 2- MHP kazandı.
- 3- Sinan Oğan kazandı.

4- Kılıçdaroğlu'na hiçbir katkısı olmamasına ve CHP oylarını aşağıya çekmemelerine rağmen çok sayıda milletvekilini Meclis'e sokan Gültekin Uysal, Ahmet Davutoğlu, Ali Babacan kazandı.

5- 29 yıl sonra Meclis'e giren Mustafa Sarıgül kazandı.

6- Babasının siyasi misyonunu sürdüren Fatih Erbakan, Meclis'e girmeyi başararak bu seçimin kazananı oldu.

SEÇİMİN MAĞDURU İNCE

Bu seçimin tek mağduru oldu, o da Muharrem İnce. Çok temiz bir seçim kampanyası yürütüyordu. CHP'lilerin siyasi lincine maruz kalma pahasına iddiasını sürdürüyordu. Ama FETÖ'nün alçakça ürettiği kasetle seçimden çekilme kararı aldı. Bence dirense, meydan okusa büyürdü ama o çekilmeyi tercih etti. Böyle adice bir kumpas sonucunda yarıştan çekilmek zorunda kaldığı için Muharrem İnce bu seçimin tek mağduru oldu.

ERDOĞAN'IN BALKON KONUŞMASI

Lider zor zamanlarda ortaya çıkar. Seçim geceleri bu açıdan kritiktir. Erdoğan seçim gecesi yaptığı balkon konuşması ile bir kez daha büyük bir lider olduğunu gösterdi. Doğru AK Parti, birinci parti oldu. Cumhur İttifakı Meclis'te çoğunluğu sağladı. Erdoğan birinci çıktı. Rakibi olan Kılıçdaroğlu kazanamadı. Ama netice itibarıyla açık ara farkla birinci turda kazanacağı bir sonuç yaşanmadı. Buna rağmen Erdoğan balkona çıktı. AK Parti Genel Merkezi'nin önünde bekleyenlere, ekran başındaki endişeli AK Partililere hitap eden bir konuşma yaptı. Kazandık dedi, birinci parti olduk dedi, milletin kararı başımızın üstüne dedi, ikinci tura kalırsak yine kaldığımız yerden mücadele ederiz dedi.

KILIÇDAROĞLU NE YAPTI

Aynı saatlerde CHP Genel Merkezi'nin önünde bekleyenler de vardı. Ama Kılıçdaroğlu o liderliği gösteremedi. Çıktı, gergin bir konuşma yaptı. CHP'nin önünde toplananlar bir kez daha hayal kırıklığı yaşadı. Seçim zaferini kutlamak için toplananlar seçim hezimetini yaşayarak evlerine dönmek zorunda kaldılar.

Bir kez daha anladım ki Kılıçdaroğlu hiçbir zaman balkon konuşması yapamayacak. Bu seçimde mutfaktan video çeken kaybetti, balkondan konuşan kazandı.

SUİKAST İDDİALARI NE OLDU

Bu seçimi kim kazandı denilince "Millet kazandı" diye klasik bir cevap vardır ya, onu demeyeceğim. Ama gerçekten millet kazandı.

Kılıçdaroğlu ve Akşener toplumu gerdikçe gerdi. Kılıçdaroğlu'na suikast ihbarı var dediler. Kılıçdaroğlu ikide bir çıkıp sizden korkmuyorum diye meydan okudu. Önce

16.05.2023

İletişim Başkanı Fahrettin Altun ve ekibini “deep fake” kasetler üretmekle suçladı. Bunun boş bir iddia olduğu ortaya çıkınca bu kez işi daha da büyüüttü, Putin’i hedef aldı. Meral Akşener ise Meclis kürsüsünden mermi atarak tüy dikti.

JAMES BOND

Erdoğan terörün en yoğun olduğu dönemlerde Diyarbakır’da, Hakkâri’de, Şırnak’ta mitingler yaparken çelik yelek giymezken, Kılıçdaroğlu ile Ekrem İmamoğlu Ankara mitingine çelik yelekle çıktı. Tandoğan mitinginden Kılıçdaroğlu’nun koruması Cihangir Müdür’ün eli silahında fotoğrafları yayınlandı. Cumhurbaşkanı adayı Kılıçdaroğlu gitti, James Bond Kemal geldi. Sonuç ne oldu? James Bond siyaseti çöktü. Allah’a şükür kimsenin burnu kanamadı. Millet büyük bir demokratik olgunluk içinde seçimini yaptı.

Esfender KORKMAZ

Dış ticaret hadleri aleyhimize gelişti

TÜİK Mart 2023 dış ticaret endekslerini açıkladı. Bu endeksler içinde birim değer endeksleri, bir ülkenin dış ticaretten kârlı mı, zararlı mı çıktığını gösteriyor.

2015 baz yılına göre;

*İhracat birim değer endeksi 114,9 oldu.

*İthalat birim değer endeksi 132,9 oldu.

Bu demektir ki; Türkiye, 2015 yılında 100 dolara ihraç ettiği bir malı bugün 114,9 dolara ihraç ediyor. Buna mukabil yine 2015 yılında 100 dolara ithal ettiği bir malı bugün 132,9 dolara ithal ediyor.

Özetle; 2015 yılından beri, ithalat fiyatları ihracat fiyatlarından daha fazla arttı. Bu nedenle de, dış ticaretten giderek zararlı çıkmaya başladı.

Gıda ihraç birim değer endeksi, ihracat birim değer endeksinden daha düşük; 101,4 oldu. Oysaki dünyada ve Türkiye'de gıda ve özellikle organik gıda fiyatları enflasyonun üstünde artıyor. Oysaki bu endekste çıkan farklı sonuç, Türkiye'nin tarım politikasının zayıf olduğunu gösteriyor. Türkiye organik gıda üretimine yoğunlaşmalı ve bu alanda üretime yüksek teşvik verilmelidir.

	İHRACAT	İTHALAT
	ENDEKS	ENDEKS
SEKTÖRLER	MART 2023	MART 2023
Genel	114,9	132,9
Gıda, içecek ve tütün	101,4	119,2
Ham maddeler (yakıt hariç)	113,4	142,4
Yakıtlar	143,8	175,8
İmalat (gıda, içecek ve tütün hariç)	115,2	116
SITC'de başka bir yerde sınıflandırılmayan mallar	154,8	177,7

Mart ayı dış ticaret hadleri de aleyhimizde oldu.

Dış ticaret haddi(oranı), bir ülkenin ihracat fiyatları ile ithalat fiyatları arasındaki oranı gösterir.

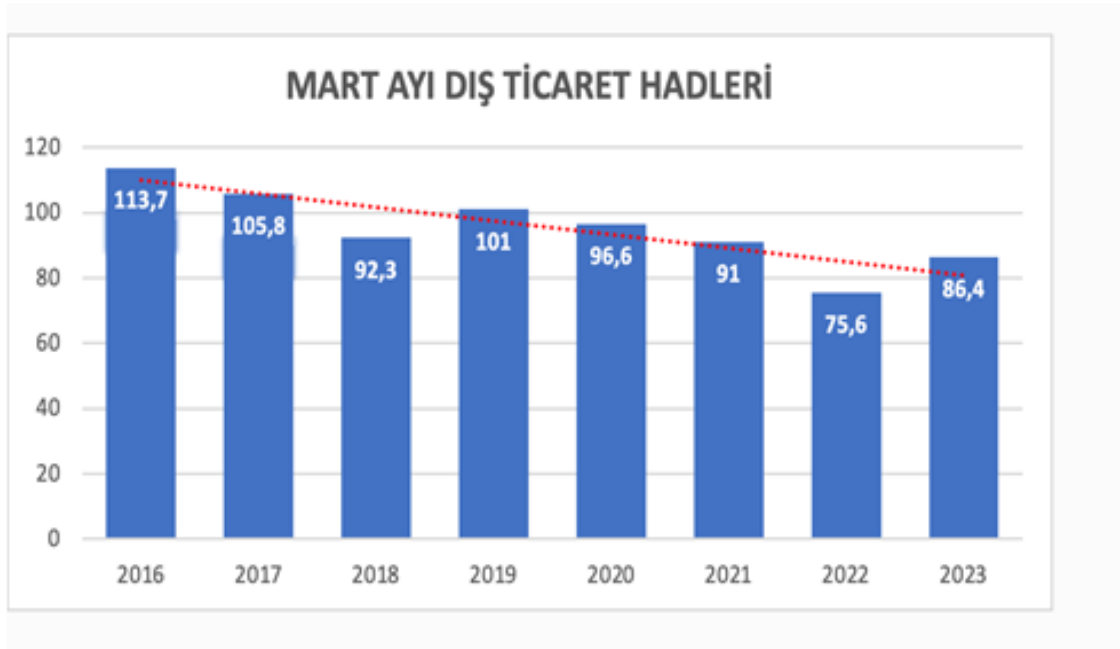
$$N=P_x/P_m$$

$$N=\text{Dış Ticaret Hadleri}$$

$$P_x=\text{İhracat Fiat Endeksi}$$

$$P_m=\text{İthalat Fiyat Endeksi}$$

Mart 2023 dış ticaret haddi 100 altına 86,4 olarak gerçekleştiği için, aleyhte seyretmiştir. Dış ticaret hadlerinin 100 altında olması, dış kaynak ihtiyacını artırır.

Kalkınma sürecinde dış ticaret hadlerini lehe çevirmek, kalkınmayı hızlandırır. Reel gelir artışı, yurt içi hasıladan daha yüksek olur. Kalkınma için gerekli olan teknoloji ve yatırım malları ithalatı için ek kaynak sağlamış olur.

Dış ticaret hadleri aleyhte geliştikçe, cari açığımız da arttı. 2021 yılında 14,9 milyar dolar olan cari açık, 2022 yılında 48,8 milyar dolara yükseldi. İthalat fiyat endeksinin artması, ithalatın pahalılaşması fiyat istikrarını da bozdu.

Türkiye eğer yatırım malı ve teknoloji ithal etmek için dış açık vermiş olsaydı, zaten çoktan dış fazlaya geçerdi. Oysaki toplam ithalat içinde yatırım malı ithalatı yüzde 12 oranında yer tutuyor.

Bir ekonomide enflasyon gibi istikrar sorunu, gelir ve servet dağılımının bozulmasına neden olur. İkili bir piyasa yapısı oluşur. Ama yurt içi servet birikimi korunur. Gelir dağılımı politikaları değişir, yeniden gelir dağılımı düzelebilir. Ancak cari açık doğrudan kaynak ve servet kaybıdır ve telafisi yoktur.

Cari açığın finansmanı ya doğrudan yabancı yatırım sermayesi ile veya dış borçlanmayla yapılır. Türkiye de dış borçla yapıldı. Bu nedenle dış borç stoku arttı. Dış borçlarda temerrüt riski arttı. Dahası dış borçları geri ödediğimiz zaman net kaynak çıkışı olacaktır. Net kaynak çıkışı yoksullaşma yaratır.

İbrahim Kahveci

Demografik çöküş!

Yıl 2001:

Ülke nüfusu 65.603 bin kişi. Doğan bebek sayısı ise 1.323 bin... Doğumun nüfusa oranı %2,02.

Yıl 2022:

Ülke nüfusu 85.280 bin kişi. Doğan bebek sayısı ise 1.036 bin... Doğumun nüfusa oranı %1,21.

Toplumun ekonomik durumu ile doğum sayısı arasında sıkı bir ilişki var. 2001 krizinden sonra (hamilelik süresi dikkate alınarak) 2003 yılında doğum sayısı 1.199 bine kadar düşüyor. Ama sonra refah ve beklentiler iyileşince doğum sayısı 2008 yılına kadar artarak 1.296 bine kadar çıkıyor.

Ardından küresel kriz geliyor. Doğum sayısı 2011 yılına kadar düşerek 1.253 bine geriliyor. Ve sonra yine refah ve umut: Doğum sayısı 3 yıl artarak 2014 yılında 1.351 bin ile 2001 yılının bile üzerine çıkıyor.

Burada şu notu ekleyelim: Doğum sayısı 2001 yılının üzerine çıkıyor ama doğum oranı (artan nüfus) 2001 yılına gelemiyor bile.

Ve 2014 sonrası.

Her yıl ama hiç kesintisiz şekilde doğum sayısı ve doğum oranı mutlak şekilde düşüyor.

2002-2014 arası ortalama nüfus 71.792 bin kişi. Buna karşılık ortalama yıllık doğum sayısı 1.266 bin bebek. Ve ortalama doğum oranı %1,76.

Bugün (2022 yılı) geldiğimiz nokta doğum sayısında 1.036 bin bebek ve doğum oranında %1,21'lik seviye.

16.05.2023

Tersten söyleyelim: 2002-2014 ortalama oranı (%1,76) yakalamış olsaydık 2022 yılında 1.501 bin bebek doğmuş olacaktı. Bir bakıma sadece 2022 yılında 465 bin bebek yapamamış olduk.

Veya şöyle söyleyelim: 2002-2014 arası doğum oranı devam etseydi 2015-2022 yılları içinde 9 milyon 414 bin bebek doğumu yerine 11 milyon 583 bin bebek doğacaktı. Tam olarak 2 milyon 169 bin daha az bebek doğmuş oldu.

Bu arada şu notu ekleyelim: TÜİK kadınların doğurganlık yaş grubuna göre toplam doğum hızını açıklıyor. Bir ülkede nüfusun başabaş seyretmesi için doğurganlık hızı kadın başına %2,1 olmalıdır.

Türkiye bu oranı en son 2016 yılında 2,11 ile yakalım ve şimdi bu oran %1,62 ile adeta felaket duruma gelmiştir. Yani net ve kesin olarak söyleyelim: **Dış göç almazsak Türkiye'nin nüfusu ileriki yıllarda mutlak olarak düşecektir.**

Zaten şuna bakarak bir şey söyleyebiliriz: 2009-2021 yılları döneminde (13 yıl) Türkiye'de doğan bebek sayısı 16 milyon 881 bin iken vefat edenlerin sayısı da 5 milyon 444 bin oldu. Bu 13 yıllık dönemde net nüfus artışı 10 milyon 881 bin olması gerekirken 13 milyon 163 bin oldu. Yaklaşık olarak bu 13 yıllık dönemde 2 milyon 282 bin kişilik nüfusu dışarıdan almış olduk.

TÜİK bu dışarıdan gelen nüfusun 1 milyon 824 bininin uyruklarını da açıklıyor: **"Vatandaşlık ülkesine göre yabancı nüfus"** sayımız şu şekilde:

275 bin Iraklı

186 bin Afganistanlı

151 bin Rusyalı

117 bin İranlı

116 bin Türkmenistanlı

110 bin Almanyalı

99 bin Suriyeli vs vs...

***

Artan refah mı yoksa başka nedenlerle mi doğum hızı hızla düşüyor?

Bu sorunun karşılığı olarak Avrupa ülkelerine bakıyoruz. 2009-2020 arasında AB ülkelerinde ortalama doğum hızı %1,54 seviyelerinde geziyor. Türkiye'de son oran 1,62 ile AB ülkelerinin hala üzerinde olduğumuz görülmektedir.

Lakin burada bir detaya da bakmak gerekir: Türkiye’de ortalama doğum hızı 1,62 ama mesela İstanbul’da bu oran 1,29’e düşmüş.

Marmara ve Ege Bölgeleri’nde ise %1,41’de seyrediyor. Batı Anadolu illerinde ise %1,42’ye gelmiş durumdayız. Batı Karadeniz’de %1,35 ve Doğu Karadeniz’de ise %1,39 ila çoktan Avrupa Birliği’nin gerisine düştük.

Eğer refah etkisi ile ülkemizde doğum oranı düşüyorsa;

1- Bu bölgelerdeki refah AB’nin üzerine mi çıktı?

2-Refah etkisi ile olsaydı ekonominin ve ekonomik beklentilerin iyi olduğu yıllarda doğum oranı neden artıyor?

***

Bir not daha ekleyelim: 2022 yılında 1 milyon 36 bin doğum oldu ama bu doğumların 27 bini yabancı annelerden 19 bin 688’i de yabancı babalardan...

Yabancı anneye göre doğum oranı %2,70’e geliyor. Bu oran 2015 yılında %1,73 seviyesindeydi.

Son not: Türkiye’de demografik yapı çöküyor. Eğer dış göç ve yabancı anneler olmasaydı daha büyük çöküntü olacaktı. Bütün mesele şu: Yabancılar ülke kalitesini yukarı mı çekiyor, yoksa aşağı mı?